

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון רו

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות עירובי תבשילין וחג השבועות

נושאי השיעור:

הלכות עירובי תבשילין: עירובי תבשילין לאורחים. הכין כל צרכי שבת מעיו"ט, האם צריך להניח עירוב תבשילין. **הלכות חג השבועות:** סעודה בשרית או חלבית. במה ילמד בליל שבועות. לבטל מנהג מפני הוראת הישיבה. אכילה בליל שבועות בבית הכנסת. אופן הראוי לנהוג בפסולת הפיצוחים (ביטול כלי מהיכנו בהנחתם בעלחת). טבילה בחג השבועות. **הלכות יום טוב:** הכנת פתיל צף ביום טוב. הדלקת נרות ריחניים או עם שמנים ריחניים. שימוש באש שהודלקה באיסור ביום טוב. עישון סיגריה ביום טוב ופרטי הדינים. בגדים מיוחדים ליום טוב וזמן לבישתם. רחיצה ביום טוב, ופרטי דינים הטעונים זהירות ושימת לב. רחיצה לילדים בשבת. התזת בושם.

הלכות עירובי תבשילין

עירובי תבשילין לאורחים

שאלה: בנים המתארחים אצל הוריהם בחג, האם צריכים לעשות עירובי תבשילין? ואם לא יעשו עירובי תבשילין, האם יהיה אסור להם לסייע בהכנת סעודות השבת?
תשובה: בן נשוי המתארח אצל הוריו, יכול לסייע בהכנות לשבת גם אם לא עשה בעצמו עירובי תבשילין, ומכל מקום ראוי שהאב יזכה לו חלק בעירוב. לכאורה מדברי מרן היה נראה לאסור, כי בשלחן ערוך (סימן תקכ"ז ס"ב) כתב: מי שלא עירב, כשם שאסור לו לבשל לעצמו, כך אסור לו לבשל לאחרים אפילו בביתם. אבל כתב המשנה ברורה (ס"ק נו) שהאיסור הוא דוקא על אנשים אחרים, אבל אשתו ובני ביתו של אדם נטפלים לו ומותרים לבשל אפילו שלא עירבו לעצמם כלל, ואפילו אם בעל הבית לא זיכה להם. ומדברי כף החיים (אות ע') משמע שאפילו הם נשואים וכבר אינם סמוכים על שולחנו, עדיין נחשבים בני ביתו ומותרים לבשל שם. מחמת שהם אוכלים מהתבשיל של בעל הבית. וכך פסק מרן הגר"ע יוסף (חזו"ע יו"ט עמוד רעז). ולכן למעשה, בנים נשואים המתארחים אצל הוריהם, אפילו שלא עשו עירובי תבשילין יכולים לסייע להוריהם בהכנת סעודות השבת.

ומכל מקום, אם הבן נמצא בערב החג בבית הוריו ורואה שאביו עומד לעשות עירובי תבשילין, ראוי לבקש מאביו שיתן לו מעט מהתבשיל, ויאמר שהוא זוכה לו, לאחיו ולבני המשפחה, ולאחר מכן אביו יעשה את העירוב על הלחם והתבשיל.

עירובי תבשילין למי שהכין כל צרכי השבת מעיו"ט

שאלה: אם מכין את כל תבשילי השבת לפני החג, האם צריך לעשות עירובי תבשילין? ואם כן, האם צריך לברך על העירוב?
תשובה: צריך להניח עירובי תבשילין. אך לענין הברכה יש בזה חילוקים -

בעבר לא בישלו מערב יום טוב לשבת מפני שהמאכלים היו מתקלקלים. אבל היום שיש אפשרות לשמור במקרר, רבים מאד מהציבור רוצים לנוח ביום טוב, ולכן מבשלים גם את האוכל של שבת מערב יום טוב, ובשבת מחממים את האוכל על הפלטה, ושואלים האם צריכים להניח עירובי תבשילין מערב יום טוב, או שכיון שאינם מבשלים לצורך השבת כלל אין צריכים להניח.

לכאורה כיון שאינו מבשל כלום ביום טוב עבור השבת, אלא רק מניח את התבשילים על הפלטה, נמצא שאינו עושה מלאכה ביום טוב עבור השבת. שהרי אין בישול אחר בישול. אולם מאחר והאוכל מעורב במשקה, אם מניח את התבשיל על הפלטה ביום טוב נמצא שמבשל את הרוטב, שיש בישול אחר בישול בלח, וודאי שיש להניח עירובי תבשילין.

ואמנם על פי זה צריך להניח עירובי תבשילין בכל אופן, אבל יש לברר אם יוכל לברך על העירוב, שהרי לפי הרמב"ם וסיעתו אין בישול אחר בישול אפילו בלח (כמבואר בב"י סימן שיח ס"ד), ואם כן לדעתו אינו עושה כלום ביום טוב עבור השבת. וכיצד יברך על העירוב, והרי ספק ברכות להקל.

לכן כדאי לבשל ביום טוב אפילו משהו קטן לכבוד השבת. וכגון הביצים שרגילים להניח בחמין¹, ראוי להכניס בחג עצמו ולא מערב יו"ט, ונמצא שמבשל מיום טוב לשבת.

הדרך הטובה ביותר לבצע את הפתרון הזה הוא למלא סיר קטן (פינג'ן וכדומה) במים מהמיחם, להניח בפנים את הביצים, ולהניח את הפינג'ן על הפלטה בשעות הבוקר המוקדמות של יום טוב כדי שיהיו ראויים לאכילה כבר ביום טוב עצמו. וזו הדרך המובחרת. (ואם עשה כן יותר מאוחר, מותר).

ולכן יהיה אפשרות לברך על העירוב בערב החג, שהרי מבשל משהו ביום טוב עבור שבת².

לסיכום: גם מי שמבשל את כל התבשילים לכבוד שבת מערב יום טוב, ורק מחמם את התבשילים בחג, חייב לעשות עירובי תבשילין. עם זאת, כדי שיוכל לברך את הברכה בלי פקפוק, ראוי לעשות דברים שהם מלאכה גמורה לצורך השבת. וכגון בישול הביצים לחמין של שבת.

הלכות חג השבועות

פרטי הדינים:

סעודה בשרית או חלבית. במה ילמד בליל שבועות. לבטל מנהג מפני הוראת הישיבה. אכילה בליל שבועות בבית הכנסת. אופן הראוי לנהוג בפסולת הפיצוחים (ביטול כלי מהיכנו בהנחתם בצלחת). טבילה בחג השבועות.

¹ יש מקור בגמרא (שבת לח ס"א) לכך שנהגו לאכול ביצים בשבת, שאמר רב דימי, פעם אחת הלכתי אחרי רבי למקום אחד, והביאו לנו ביצים מצומקות הרבה כעוזרדין ואכלנו מהן הרבה. ומכאן הגמרא מוכיחה שביצים הוא דבר שמצטמק ויפה לו.

² ראיתי לחכמים בדורנו שכתבו רעיון נוסף, ידוע שאסור לחתוך ירקות דק דק בשבת, שיש בזה איסור טוחן (ש"ע סימן שכ"ב). אמנם אם עושה כן סמוך לאכילה – מותר מעיקר הדין, שכמו שמותר לברור אוכל מתוך פסולת לאלתר, כך מותר לטחון דק דק לאלתר. כך כתב הרשב"א (בתשובה ח"ד סימן עה), וכך עיקר הדין.

עם זאת, מרן הבית יוסף (סימן שכ"א) מעיד שמנהג העולם להחמיר בדבר, ולא חותכים את הירק דק דק בשבת אפילו סמוך לסעודה, אלא חותכים אותו חתיכות גדולות מעט. וכך פסק מרן ראש הישיבה שליט"א, שלכתחילה יחתוך את הירק חתיכות מעט גדולות.

אבל ביום טוב הסמוך לשבת יעשה בדיוק להיפך, שיחתוך סלט דק דק במהלך החג עבור סעודת ליל שבת, ולמעשה עושה בזה מלאכת טוחן ממש, ומחוייב לעשות עירובי תבשילין מחמת כך ויכול לברך עליו.

אך העירו על זה, היות ודעת כמה ראשונים שבפירות וירקות הנאכלים חיים אין איסור טוחן (עי' בב"י סימן שכ"א). ונמצא שלכמה ראשונים לא עשה מלאכה כלל ביום טוב עבור שבת.

סעודה בשרית או חלבית

שאלה: סעודות חג השבועות, האם צריך לעשות אותם עם מאכלי חלב או עם בשר, או שצריך לעשות סעודה אחת עם חלב וסעודה אחת עם בשר?

תשובת הרב: כתב הרמ"א (סי' תצ"ד ס"ג): נוהגים בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות³. ומצד שני יש מצות עשה מדאורייתא "ושמחת בחגך", ואין שמחה אלא בבשר ויין.

יש אומרים שבזמננו אין חיוב לאכול בשר דוקא, והעיקר שישמח ויתענג ביום טוב (עי' בשו"ת שאגת אריה סימן ס"ה והלאה, הובא בשערי תשובה). ולפי זה רשאי לאכול רק סעודה חלבית.

אבל להלכה, גם בזמננו למרות שאין בית המקדש, בכל זאת יש מצוה לאדם לאכול בשר ולשתות יין בכל יום טוב. הגאון רבי יצחק טייב בספרו ערך השולחן (סי' תקכ"ט) הוכיח מהגמרא במסכת סנהדרין (דף ע' ע"א) שגם בזמן הזה יש שמחה באכילת בשר.

מן הראוי שאדם יאכל בשר בהמה, ומי שיש לו בעיה רפואית וכיוצא, יכול להקל גם בבשר עוף. (חזו"ע יו"ט עמ' צ"ה).

יש נוהגים לאכול מאכלי חלב בליל שבועות ובסעודת היום אוכלים בשר. ולכאורה עיקר מצות שמחה ביום טוב מן התורה היא על היום, ולא על הלילה, מפני שהזמן שהיה אפשר להקריב את הקרבן הוא רק ביום, וממילא מצות שמחה בחגך היא על היום ולא על הלילה (מדובר על ליל יום טוב ראשון).

אולם הרב דרכי תשובה (סי' פ"ט ס"ק י"ט) כתב שיש מצות שמחה מדרבנן גם בליל יום טוב, ולכן יש לעשות את שתי הסעודות, גם סעודת הלילה וגם סעודת היום בבשר, כי אין שמחה אלא בבשר ויין.

ומכל מקום המצוה מן התורה היא ביום, ומשום מה יש כאלה שמקלים ועושים את הסעודה הבשרית בלילה, ואילו ביום אוכלים ארוחה חלבית. אבל צריך לדעת שאדרכה, עיקר המצוה מדאורייתא היא ביום, אלא שיש מצוה לאכול סעודה בשרית גם בליל יום טוב.

זה יותר חשוב משבת, כי בשבת המצוה של אכילת בשר היא רק מדין עונג שבת, ולכן אם האדם מתענג דוקא בחלבי, יש מקום להקל בזה. אמנם יש גם מצות כבוד שבת, ובבשר יותר שייך כבוד שבת, אבל מכל מקום משום מצות עונג שבת אפשר להקל בארוחה חלבית. אבל ביום טוב יש מצוה מדאורייתא לשמח ולאכול בשר ואין לאדם להסתפק בארוחה חלבית במקום בארוחה בשרית.

במה ילמד בליל שבועות

שאלה: האם בליל שבועות עדיף לשבת ולעמול בלימוד הגמרא, או לקרוא את תיקון ליל שבועות (הנדפס בספר "קריאי מועד")?

תשובת הרב: תיקון ליל שבועות אינה סתם המצאה חלילה, אלא מבואר בזוהר הקדוש שחסידי הראשונים היו אומרים "בואו ונחל ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני עולמות". זאת אומרת שיש כאן מפתח של נחת דקדושה לאדם ולילדים שלו שיזכו ללכת בדרך של תורה, דרך של מצוות, דרך של מעשים טובים, לעשות רצון ה' יתברך כרצונו. ואין לנו דבר גדול מזה.

בזוהר מבואר כיצד צריך ללמוד. בהתחלה צריך ללמוד את המקרא, אחר כך את המדרש וכן על זה הסדר. אמנם לא כתוב שם מפורש את סדר לימוד המקרא, ואת זה רבנו האריז"ל מבאר ומרחיב את הדברים ואומר שיש לקרוא את שלושת הפסוקים הראשונים והאחרונים מכל פרשה, וכך הוא עובר מילה במילה ומבאר את דברי הזוהר הקדוש, אבל מקור הדברים בזוהר. (עי' בכף החיים סי' תצ"ד סק"ו סק"ז).

ולכן ראוי לכל אחד ואחד לקרוא את התיקון של ליל שבועות. הגמרא לא נגלתה בימינו שעכשיו התחדש לנו שצריך לשבת ולעסוק בעמל התורה, אלא הדברים היו קיימים מאז ומעולם, ואף על פי כן כל רבותינו ישבו וקראו את קריאי מועד, כך נהגו גדולי הדורות מאות בשנים דור אחר דור. אין רב שעמד בזמן כלשהו ואמר שצריך לתת דרשה עם מוסר והלכות לכל האנשים שיושבים בבית הכנסת, אלא כולם ישבו וקראו את התיקון. אם כל רבותינו הקדושים נהגו כך במשך דורות, ודאי שלנו אין לדאוג, אנחנו לא נהיה יותר חכמים מגדולי הגאונים והפוסקים בכל קהילות ישראל ובכל מקום שהם.

³ המקור למנהג שכל כך נפוץ היום, נזכר בדברי הרמ"א רק בלשון "נוהגים בכמה מקומות", ואילו היום מייחסים הרבה ענין למאכלי החלב בחג השבועות.

לפני כמה שנים פורסם שנכנסו בליל שבועות לרב שטיינמן ע"ה, זקן ראשי הישיבות, וראו שיושב וקורא בספר "קריאי מועד", הם התפלאו ושאלו אותו איפה הגמרא? אבל הוא אמר להם שכך נכון לקרוא.

אצלנו בישיבת "כסא רחמים", נוהגים מנהג נפלא - לא כל אחד קורא לבדו את התיקון, אלא הרב קורא פסוק אחד וכולם קוראים עימו בלחש, ולאחר מכן כל הישיבה כולה קוראים את הפסוק הבא בטעמים ובמקהלה. וכן הלאה לפסוק השלישי, שהרב קורא בקול וכולם קוראים בלחש, ואחריו כל בני הישיבה, כל בני התורה בקול להבות אש קוראים את הפסוק הבא. הדבר הנפלא הזה שכל הציבור קוראים יחד, זה מעורר את הציבור וכבוד התורה מתרבה.

במסכת יומא (דף י"ט ע"ב) מובא שהכהן הגדול היה נשאר ער כל ליל כיפור והיה עוסק בתורה, ויקירי ירושלים גם הם היו נשארים לעסוק בתורה, כדי שישמע הכהן הגדול קול הברה ולא תהא שנה חוטפתו. הרעש של לימוד התורה ישאיר את הכהן הגדול עירני. כשיש קול תורה חזק בסביבה, זה משאיר את כולם עירניים ועוסקים בתורה⁴.

אם הוא הלך לפטפט בלילה הזה, אין טעם להישאר ער, יושב בטל כישן דמי.

אבל כאשר אדם נשאר ער כל הלילה לעסוק בתורה, מרויח בזה דבר נוסף:

אומר רבנו האריז"ל, שכאשר אדם עבר עבירה שיש בה בר מינן כרת, וכגון אדם שחילל שבת וכדומה, אפילו אם ייכנס מאה שנה לגיהנם זה לא יספיק כדי לכפר על העוון הזה, אלא נשמתו נכרתת ואובדת. אדם שהתחייב כרת ועשה תשובה, תשובה תולה, יום הכיפורים תולה ורק ייסורים ממרקים.

רבנו האריז"ל חידש לנו חידוש, שיש פתרון קל: אמנם יש תשובה ויש יום הכיפורים, אבל צריך יסורים, ובמקום היסורים אדם יכול לשבת ולעסוק בתורה לילה שלם ברצף, והוא מתקן בזה את הכרת.

מי יודע כמה פעמים נגזר על אדם משפטים או יסורים או צרות מחמת איזה עוון, וכאשר יושב ועוסק בתורה בהתמדה – מתכפר לו העוון של הכרת.

בתחילת הלילה יושבים לאכול סעודת החג, ולאחר מכן הולכים לבית הכנסת, יושבים וקוראים מיד קריאי מועד וייזהר משיחה בטלה, כך ישב וילמד כל הלילה בלי לישון וכלי להתנמנם, ועל ידי כך, גם אם נגזר חלילה על האדם גזירות לא טובות, הרי שהוא קורע את גזר דינו וזוכה לישועות גדולות.

לבטל מנהג מפני הוראת הישיבה

כל זה כמובן כאשר ישנה אפשרות, וכמו אברכים או בישיבות שמאפשרים לנהוג כן, אבל יש ישיבות שמחייבים את התלמידים שלהם ללמוד גמרא ולא לקרוא קריאי מועד, וכתב על כך מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבנו מאיר מאזוז שליט"א, שיש לתלמיד לשמוע בקול רבותיו ולא כל אחד יעשה במה לעצמו.

אילו היה מדובר כאן בדין גמור, וכמו אם מרן פסק לאסור והאשכנזים נוהגים להתיר כדעת הרמ"א, ודאי שאין לספרדי לנהוג כן, גם אם בישיבה האשכנזית ציווהו במפורש לעשות נגד מרן השולחן ערוך. כי הרי אנחנו כפופים להלכה, כפופים לבורא עולם. (ובודאי שלא יבקשו ממנו לעבור על ההלכה, חלילה וחס שראש ישיבה יאמר לתלמיד שלו לעשות דבר נגד השולחן ערוך). אבל כאן שאין זה דין גמור אלא על מנהגים נכונים, חומרות נכונות, מנהגי עדות וכדומה, כיון שזה לא סותר את ההלכה, אם רבותיו הנהיגו בישיבה אחרת – ינהג כפי שהורוהו.

הוא הדין לגבי הוצאת הציציות חוץ לבגדים, שאמנם אנחנו נוהגים כדעת רבנו האריז"ל, רבנו הבן איש חי, מרן הגר"ע יוסף ועוד שאמרו להכניס את הציציות בפנים, אבל מכל מקום אומר מרן ראש הישיבה שאם אדם נמצא בישיבה שרבותיו מחייבים אותו להוציא ציציות, עליו לנהוג כדעת רבותיו ואין לו לעשות נגד רבני הישיבה שנמצא שם. כשיתחנן לחיים טובים ינהג כמנהג אבותינו ורבותינו ויכניס את הציציות בפנים כמו הדרך הנכונה יותר בהלכה.

⁴ במסכת ברכות (דף ג' ע"ב) אמרו שבפסוק קדמו עיני אשמורות לשיח באמרתך, משמע שדוד היה עוסק בתורה כבר מתחלת הלילה, ואילו מהפסוק "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" משמע שרק בחצות הלילה קם ללמוד. ונאמרו שם כמה תירוצים, ורבי זירא תירץ שעד חצות היה עוסק בתורה ומתנמנם ובחצות היה מתגבר כארי. והרב פני יהושע שם כתב לבאר שלפי דברי רבי זירא הכינור של דוד היתה רוח צפונית מנשבת ומשמיעה ניגונים, ועל ידי כן דוד לא היה נרדם שנת קבע ועוסק בתורה. וזה עצה טובה (וסמך) למה שתלמידי חכמים שעוסקים בתורה בימות השבוע בביתם, בשעות הלילה המאוחרות מאד, ישמיעו שירים ונגינות ויעסקו בתורה.

כך הורה גם הגרב"ץ אבא שאול זצ"ל, שבלייל שבועות יקרא תיקון ליל שבועות וביום שבועות יעסוק בתורה, אבל אם רבותיו בישיבה אומרים לו אחרת – ינהג כפי שהורו בישיבה.

אכילה בליל שבועות בבית הכנסת

שאלה: בלימוד ליל שבועות בבית הכנסת, האם מותר להביא עוגות, שתיה ופיצוחים ללומדים, או שאסור לעשות כן מפני קדושת בית הכנסת?
תשובה: כתב מרן בשלחן ערוך (סימן קנא ס"א) שבתי כנסיות ובתי מדרשות אסור לנהוג בהם קלות ראש, ואין אוכלים ושותים בהם, אבל תלמידי חכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק.

וכתב המגן אברהם (סק"ב) שהתירו אכילה ושתיה בבית הכנסת, משום שלומדים בבית הכנסת, ואם יצטרכו ללכת בכל פעם לאכול ולשתות בביתם, יתבטלו מלימודם. ולכן כתוב שהתירו "מדוחק". וביאר הרב מחצית השקל שלתלמידי חכמים התירו כל אכילה ושתיה. (עיין שם). אולם לכל אדם אין להתיר לאכול בבית הכנסת, אלא אם כן בשעת שיעור תורה ודרשות ושיחות חיזוק, שייגרם ביטול תורה (וכן מפורש בכף החיים אות ט'. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"י סימן יד).

ולכן גם כאשר נמצאים בליל חג השבועות וקוראים קריאי מועד או שומעים שיעורי תורה, הוי שעת הדחק ומותר לאכול ולשתות, כל הציבור הלומדים וקוראים בבית הכנסת ולא רק תלמידי חכמים.

אופן הראוי לנהוג בפסולת הפיצוחים (ביטול כלי מהיכנו בהנחתם בצלחת)

אולם יש להזהר על כבוד וקדושת בית הכנסת, ונקיון היכל ה' הוא בכלל כבוד בית הכנסת. ויש לתת לב גם לדין ביטול כלי מהיכנו:

כאשר מביאים פיצוחים לבית הכנסת, על מנת לשמור על הניקיון רגילים להביא צלחות 'חד פעמי' להניח בהן את הפסולת.

אבל בשבת ויום טוב יש דין של ביטול כלי מהיכנו, דהיינו שמניח דבר שאינו ראוי למאכל⁵ וכגון קליפה של שקד וכדומה בכלי, ועל ידי כך אוסר את הכלי בטלטול.

החתם סופר (בהגהותיו על המגן אברהם סימן שח ס"ק נא) כתב להניח חתיכת פת בקערה ולקלוף עליה האגוזים וכדומה (וע"ע בחזון איש סימן מח סק"ג).

מורי ורבי הגאון הרב משה הלוי ופוסקים נוספים (מנוחת אהבה ח"א פי"ד הערה פו, שבות יצחק פ"ט סק"ו, ועוד) כתבו שזה לא מועיל, שהרי בדרך כלל לא משתמשים עם חתיכת האוכל שבצלחת כי היא נמאסת וזורקים אותה יחד עם על הפסולת לפח, ואם כן דבר המאכל אינו חשוב יותר מהפסולת, ואין בזה כדי להתיר את הכלי בטלטול.

הרב שם התיר מטעם אחר, וכתב שכיון שהצלחת חשובה ואילו הפסולת אינה חשובה כלום, הפסולת בטלה לגבי הצלחת. ולפי זה אין צריך כלל להניח דבר המותר בטלטול בצלחת.

ההיתר הזה מועיל רק בצלחת רגילה, אבל בצלחות חד פעמי אין להתיר מטעם זה, שהרי ודאי שאין הצלחת נחשבת כלום, ואם כן היא בטלה לגבי הקליפות והפסולת.

ולכן כדי לצאת ידי כולם יש להניח כף או מזלג בצלחת.

דרך נוספת נאמרה להתיר בזה, שיניח מתחילה דבר מאכל כלשהו, כגון גרעין או שקד וכדומה, וכשמניח את הקליפה הראשונה בצלחת, יניחה במרחק קצת מהשקד, ואז, קודם שישכח וקודם שיימאס השקד, יקח אותו משם ויאכלנו.

אמנם לכאורה בזה שלוקח את השקד מהצלחת הרי הוא מבטל כלי מהיכנו, שהרי בתחילה הכלי היה מותר בטלטול מחמת השקד שנמצא שם, וכשלוקח את השקד גורם לצלחת שתיבטל מהיכנה, כי כעת יש בתוכה קליפות בלבד.

אבל למעשה מותר לעשות כך, כי דין איסור ביטול כלי מהיכנו הוא רק במבטל כלי בידים, אבל כאן רק גורם לביטול הכלי ומותר. וגרם ביטול כלי מהיכנו מותר.

⁵ ויש בזה חילוק בין יום טוב לשבת, שבשבת רק דבר שאינו ראוי למאכל בהמה אסור בטלטול (ש"ע סימן שח סכ"ז), ואילו ביום טוב אפילו דבר שראוי למאכל בהמה אך לא ראוי למאכל אדם אסור לטלטלו (ש"ע סימן תצה ס"ד).

ומותר לסלק את הצלחת משם לאחר האכילה, (כמבואר במשנה ברורה סימן רסה סק"ו בשם מהרי"ל ומג"א), כיון שצלחת עם קליפות היא דבר מאוס, יש לה דין גרף של רעי ומותר לסלקה משם. (משנ"ב סימן שח ס"ק קטו).
ועוד יש לציין שמותר להניח שקית אשפה בתוך פח האשפה ואין בזה משום ביטול כלי מהיכנו. מחמת ששקיות אלו נועדו ונוצרו עבור אשפה. והרי הם מוכנים לכך (עיין ש"ע סימן שח ס"ב וס"ח, ונתבאר בהרחבה בגליון הלכות מעשיות גליון קצח שאלה ה').

טבילה בחג השבועות

שאלה: האם יש חיוב לטבול בחג השבועות?

תשובה: טוב ורצוי לטבול בערב חג השבועות, למי שיש ביכולתו, לכבוד החג. על דרך מה שאמרו רבותינו (במסכת ראש השנה דף ט"ז ע"ב) חייב אדם לטהר עצמו ברגל. אף שכולנו טמאי מתים בזמן הזה, ואין לנו לא קרבן ולא כהן בעבודת בית המקדש. ובוזה דרשו את הפסוק: בנהר יעברו ברגל (תהלים ס"ו ו').

ואף ביום שבועות עצמו (מעט קודם עלות השחר) טוב לטבול במקוה, על פי הסוד. (כה"ח סימן תצ"ד אות ז').

אך יזהר מאד שלא להתרחץ שם במים חמים, כי המים הללו התחממו בדוד חשמל, וכל הפותח את הברז מכניס מים קרים שיתבשלו שם, וזהו איסור גמור. ואפילו אילו זה היה מדוד שמש אסור להתרחץ שם, כמבואר בשלחן ערוך (סי' תקי"א ס"ב) שבמרחץ של רבים אסור לרחוץ שם במים חמים.

בסיכום: טוב לטבול בערב החג. וכן טוב לטבול בחג השבועות סמוך לעלות השחר, אבל אסור להתרחץ במקוה ביום טוב במים חמים. (רק בביתו מותר להתרחץ במים חמים).

הלכות יום טוב

נושאי השיעור:

הכנת פתיל צף ביום טוב. הדלקת נרות ריחניים או עם שמנים ריחניים. שימוש באש שהודלקה באיסור ביום טוב. עישון סיגריה ביום טוב ופרטי דינים.

בגדים מיוחדים ליום טוב וזמן לבישתם.

רחיצה ביום טוב, ופרטי דינים הטעונים זהירות ושימת לב. רחיצה לילדים בשבת. התזת בושם.

הכנת פתיל צף ביום טוב

א. שאלה: האם מותר להכין פתילות בליל יום טוב על מנת להדליקם לנרות החג?

תשובת הרב: יכניס את הפתילות קודם השבת והחג.

נחלקו בזה פוסקי הדור האחרון, ויש אוסרים משום מתקן מנא, כי כאשר מכניס את הפתילה לתוך השעם ביום טוב, הוא מתקן את הכלי ומכשירו לשימוש, בפרט שהרבה פעמים הנקב שבתוך השעם לא מנוקב כראוי, וכאשר מכניס את הפתילה לשם הוא ממש מתקן כלי. (וכך הורה מרן ראש הישיבה שליט"א בשיעורו הנדפס בבית נאמן (גליון שי"א נשא תשפ"ב, אות י"ב) שיש מחמירים ויש מקילים, ומ"מ אין הפסד להחמיר).

אם שכח להכין את הפתילות מערב שבת, יכול להפוך את הפתילה שהדליק בשבת וידליק כעת בצד השני. (משנ"ב סי' תק"א ס"ק ל"ג. וכ"כ בכף החיים אות נ"ה, ושאין איסור טלטול כיון שראוי בשעת הדחק גדול. ועי' במנוח"א ח"א פ"ב הערה פ"ח, ובהגהות איש מצליח שם בסוה"ס).

הנוהגים להדליק בנרות (ולא בפתילות בשמן), ובדרך כלל בימות החול הם מחממים את הנר בתחתית ומדביקים אותו בתוך הפמוט, יש להזהר ביום טוב כי אסור לעשות כך משום ממרח. מותר לנעוץ את הנר בפמוט, אבל להמיס ולהדביק – אסור.

הדלקת נרות ריחניים או עם שמנים ריחניים

ב. שאלה: יש שמדליקים נרות עם שמנים ארומטיים שיש בהם ריח טוב ומשרים אווירה נעימה, האם מותר להדליק בהם נרות שבת וחג?

תשובה: אין להדליק נרות שבת ויום טוב בשמן ריחני. אולם בנרות ריחניים אין חשש.

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן רסד ס"ג) לא ידליק בשמן צרי, מפני שריחו נודף, שמא יסתפק ממנו ונמצא מתחייב משום מכבה.

בגמרא (שבת כו.) יש טעם נוסף, משום שהוא עף.

הביאור הלכה (ס"א סוד"ה אין) כתב שהפרי מגדים הסתפק האם מותר להדליק בשמן צרי ביום טוב.

והמעין בגוף הדברים בפרי מגדים (אש"א סק"ט) יראה שתלה את הספק בשני הטעמים הנ"ל, אבל למעשה על פי מה שפסק מרן בשולחן ערוך

שטעם האיסור הוא שמא יסתפק ממנו - גם ביום טוב אסור, כי אמנם התורה התירה להדליק אש ביום טוב, אבל לכבות אסור, וכאן החשש הוא

שמא יסתפק ויתחייב משום מכבה.

ולכן למעשה אסור להדליק אף ביום טוב בשמנים ריחניים, שחוששים שמא יטול מעט מהשמן למרוח על כפות ידיו וכדומה כדי שיהיה לו ריח

נעים ויבוא לידי איסור.

האיסור שייך לא רק בנרות של המצוה אלא גם בנרות נוספים שמדליק. וכמבואר בשלחן ערוך (סעיף א') שאסור להדליק נרות אפילו שהם

נוספים, ולמרות שאינם צריכים למצוה, כיון שבכל ענין יש חשש שמא יבוא להסתפק מהנרות הללו ואסור.

כל האמור הוא על נרות שמן, שאין להדליק בשמן ריחני, אבל בנרות ריחניים מוצקים אין איסור, שבזה אין חשש שמא יסתפק מהם.

שימוש באש שהודלקה באיסור ביום טוב

ג. שאלה: האם מותר להדליק סיגריה ביום טוב מסיגריה של אדם שאינו שומר תורה ומצוות, למרות שמן הסתם הוא עשה איסור

שהבעיר אש ביום טוב (ולא העביר מאש לאש)?

תשובת הרב: מותר.

אף שמלאכה שאדם עשה בשבת או ביום טוב – אסור ליהנות ממנה. (ש"ע סי' שי"ח ס"א). מכל מקום כתב מרן בבית יוסף (סי' תק"ב)

מקום אם עבר והוציא אש מן העצים ומן האבנים (ולכן אסור לאדם לחכך גפרור בקופסא ולהוציא אש), מכל

מקום אם עבר והוציא אש ביום טוב, מותר ליהנות ולהשתמש באש. וכך הסכמת רוב האחרונים (משנ"ב סי' תק"ב סק"ד, כה"ח אות

א'). ולכן מותר להדליק את הסיגריה מהאש המצויה אצל אדם שאינו שומר תורה ומצוות, אף שמן הסתם הבעיר אש חדשה בשבת.

פרטים בעישון סיגריה

עצם הדין אם מותר לעשן סיגריה ביום טוב אינו ברור. יש בזה מחלוקת גדולה בפוסקים, וגם המשנה ברורה דן בנושא הזה בביאור

הלכה (סי' תקי"א ס"ד), ומרן ראש הישיבה שליט"א מורה להמנע, ודעת מרן הגר"ע יוסף להקל מעיקר הדין.

גם בשימוש של הסיגריה יש כמה פרטים שאינם מוסכמים להיתר, וכמו לנער את האפר מהסיגריה, כי על ידי זה הוא גורם לכיבוי,

כי האפר היה בוער קצת ועל ידי הניעור הוא מכבה אותו.

ובפרט צריך לשים לב שכאשר גומרים את הסיגריה לא יכבו אותה, אלא ישימו אותה בתוך מאפרה ותכבה מאליה.

עישון סיגריה בכל השנה לא מומלץ, ובפרט ביום טוב, ורק אם האדם מרגיש צורך גדול מותר מעיקר הדין לעשן. ורק ייזהר בדיני

הכיבוי וכפי שביארנו.

בגדים מיוחדים ליום טוב וזמן לבישתם

ד. שאלה: האם יש חיוב ללבוש בגדים מיוחדים ביום טוב?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תקכ"ט ס"א): בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת. כלומר, שאמנם בכל שבת יש מצוה "וכבדתו מעשות דרכיך" (ישעיה נ"ח י"ג), שצריך שיהיו לאדם בגדים מיוחדים ליום שבת. אבל ביום טוב, בנוסף לכבוד יום טוב שצריך לנהוג בו, יש גם את מצות שמחת יום טוב, ובגדים נאים ומיוחדים גורמים לשמחה.

ומכל מקום מי שאין ידו משגת, אין בזה חיוב (משנ"ב ס"ק י"ב). כל הענין זה רק מי שידו משגת ויש לו אפשרות כלכלית לרכוש בגדים נאים ומיוחדים ליום טוב.

אדם שקונה חליפה, ויש לו אפשרות ללבוש את החליפה החדשה או בסתם שבת או בחג, עדיף שיחדש את החליפה שלו ביום טוב כי יש גם את מצות שמחת יום טוב, ואין ספק שכאשר אדם לובש בגד חדש ביום טוב הוא שמח בכך.

כמובן, לא כל אחד יכול לקנות חליפה מיוחדת להגים בלבד, אבל אדם יכול ללבוש עניבה חדשה וגם זה מספיק. בפרט אצל בני התורה אין כל כך הבדל בין סוגי החליפות, אבל בעניבה תמיד יש שינוי מסוים, ולכן יכול ללבוש עניבה חדשה וחגיגית יותר לכבוד החג, ויקיים דברי מרן שבגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת.

רחיצה ביום טוב

שאלה: האם מותר להתרחץ ביום טוב?

תשובת הרב: לספרדים מותר, למנהג האשכנזים יש להחמיר.

ידוע שבשבת אסור להתרחץ במים חמים (כמבואר בש"ע סי' שכ"ו). אולם ביום טוב, כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תקי"א ס"ב) שמותר להתרחץ במים חמים שהוחמו מערב יום טוב.

גם מים שהתחממו ביום טוב עצמו בהיתר, על ידי דוד שמש, כתב מרן הגר"ע יוסף בחזון עובדיה שמותר. וכן דעת מורי ורבי הגאון הרב משה לוי זצ"ל להקל (מכתבים שנדפסו בקובץ ויען שמואל ח"ד, קונטרס תורת משה סי' ט"ו ט"ז). שאף על פי שהמים התחממו ביום טוב עצמו, מכל מקום כיון שלא חיממו את המים הללו בשבת או ביום טוב על ידי מעשה ממש וכגון על ידי חשמל וכדומה, מותר להתרחץ במים הללו. (וכ"כ ידי"ן הרה"ג רבי יעקב הכהן בשו"ת ויברך יעקב סימן מ"א. ועי' בשו"ת אור לציון ח"ג פכ"א ס"א, ושו"ת מחקרי ארץ ח"ג סימן כ"ו).

ולכן למעשה מותר להתרחץ במים חמים ביום טוב. וכפי שהזכרנו קודם, היתר זה הוא רק לספרדים ועל פי שיטת מרן. אבל הרמ"א כתב שיש אוסרים להתרחץ אף במים שהוחמו מערב יום טוב, ושכן מנהגם. וכפי שאסור להתרחץ בשבת במים חמים, כך אסור אף ביום טוב.

אולם גם למנהגם מותר לרחוץ אבר אבר ולנגבו, ולאחר מכן לרחוץ אבר אחד וינגבנו. וכן על זה הדרך עד שירחץ כל גופו. ואף על פי שבשבת אסור לרחוץ כך, מכל מקום ביום טוב מותר (משנ"ב ס"ק י"ח).

יש מחכמי האשכנזים שמחמירים לא להתרחץ בשבת גם במים קרים, ובפסקי תשובות הביא שגם בזה הם עושים את יום טוב כשבת ואוסרים להתרחץ ביום טוב אפילו במים קרים.

ומכל מקום למעשה יש להקל אם קשה מחמת החום, כי הוא בגדר מצטער, ולכן לאדם שמצטער ללא רחיצה מותר להתרחץ בין לספרדים ובין לאשכנזים (ביאור הלכה רס"י שכ"ו, בשם הגאון רבי עקיבא איגר).

לסיכום: לדעת מרן השלחן ערוך מותר לאדם ביום טוב לרחוץ את כל גופו במים חמים, ובתנאי שהוחמו מערב יום טוב.

והוא הדין שיש להקל לרחוץ במים שהוחמו בדוד שמש, אף על פי שהוחמו ביום טוב.

ומנהג האשכנזים לאסור רחיצה ביום טוב במים חמים, כמבואר ברמ"א.

מקלחות לילדים בשבת

שאלה: האם מותר לרחוץ את הילדים קודם צאת השבת?

תשובת הרב: רבים שואלים זאת גם במשך כל שבתות הקיץ, כאשר שבת יוצאת בשעת ערב מאוחרת, וקשה הדבר לארגן את הילדים לשינה בשעות מאוחרות.

פשוט שאין כאן איסור מכין משבת לחול, משום שתיכף אחר שהילדים מתרחצים הרי הם רעננים ושמחים ונהנים גם בשבת עצמה. אלא יש לדון מצד איסור רחיצה.

התשובה לכך היא שאסור לרחוץ ילדים בשבת. ואפילו בילדים קטנים ובמים שהוחמו מערב שבת או בדוד שמש וכל כיוצא בזה, בכל אופן אסור לקלח ילדים כל גופם במים חמים בשבת. (רק ילדים שמצטערים ללא רחיצה מותר, כמבואר להלן).

כתב מרן בשלחן ערוך (סי' של"א ס"ט) שבזמן חכמי התלמוד, אם לא היו רוחצים את הילד לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה – היה סכנה בדבר, ולכן הוצרכו לכתוב מה דינו כשחל בשבת. וסיים מרן, שבזמן הזה לא נהגו לרחוץ את הקטן למילה כלל, ולכן דינו של הקטן לגבי רחיצה בשבת הוא כדין רחיצת כל אדם.

פשוט הדברים משמע שדין הקטן הוא בדיוק כמו אדם גדול, שכמו שאדם גדול מותר לרחוץ במים חמים בשבת רק את פניו ידיו ורגליו, ואסור לרחוץ כל גופו (ש"ע סי' שכ"ו ס"א), הוא הדין לגבי רחיצת כל גוף הקטן במים חמים בשבת שאסור. אמנם אפשר לשאת ולתת אם יש הכרח מכאן לאסור.

אבל באמת מפורש במשנה ברורה בהלכות יום הכיפורים (סי' תרט"ז סק"א) שבכל שבת שאסור לרחוץ ילדים במים חמים. ולכן בשבת אין לרחוץ ילדים קטנים במים חמים, אבל ביום טוב מותר, כמו שמותר לכל גדול (ראה לעיל אות א').

יש לציין שגם למנהג האשכנזים שאינם רוחצים במים חמים ביום טוב, מכל מקום לגבי ילדים קטנים מותר לרחצם ביום טוב (משנ"ב סי' תקי"א ס"ק י"ח).

אמנם בפסקי תשובות (אות ז') צידד שבזמננו שאין רגילות כל כך לרחוץ ילדים במים חמים כל יום יש להחמיר בזה, אבל האמת היא שהיום הרבה יותר מקפידים לרחוץ את הילדים בכל יום. ולכן ודאי שדברי הרמ"א והאחרונים קיימים גם לזמננו, שמותר לרחוץ את הילדים במים חמים ביום טוב.

וכפי שהזכרנו קודם, הספרדים נוהגים להקל להתרחץ במים חמים ביום טוב גם לאנשים גדולים.

אופן הרחיצה ביום טוב

ישנם כמה הלכות הטעונות שימת לב כאשר מתרחצים ביום טוב:

א. לא ישתמש בסבון מוצק, אלא בסבון נוזלי.

ב. יש להזהר מאיסור מלבן וסוחט, ולכן יש להקפיד לא להרטיב בגדים, ובודאי לא ישתמש בספוג וכדומה (עי' שלחן ערוך סי' ש"ב ס"ט וס"י). אלא לאחר שישפוך על עצמו מים, יקח בידו שמפו וסבון נוזלי וישים על גופו.

אין איסור לחפוף עם שמפו בראש, וכמבואר במשנה במסכת נזיר (דף מ"ב ע"א) שאפילו נזיר שאסור בהסרת שיער הראש, מותר לו לחפוף ולפספס. ולמדו מכאן (שבת דף נ' ע"ב) שהוא הדין בשבת מותר לאדם לחפוף ראשו. ורק יש להזהר לא להסתרק במסרק לאחר הרחיצה (עי' סוף סימן ש"ג).

ג. יש להזהר באיסור סחיטה בשיער. אמנם השערות לא ממש סופגות מים, אבל חכמים אסרו זאת מפני שזה קיבוץ של שערות וזה נראה כאילו אדם מוציא את המים וסוחט אותם מתוך השיער, ולכן אסור לסחוט עם מגבת את השיער. ומכל מקום אפשר להניח את המגבת על שערות ראשו או זקנו, וכך יתנגבו השערות ללא חשש איסור. (עי' בא"ח פ' פקודי ס"ח).

התזת בושם

שאלה: האם מותר להתיז בושם על בגדים?

תשובת הרב: אסור.

כתב הרמ"א (סי' תקי"א סוף סעיף ד'): אסור לסחוף כוס מבושם על הבגדים משום דמוליד בהן ריחא. כלומר, בשעה שאדם מכניס בושם לבגדים, הוא מוליד בהם ריח (ונקרא "להוליד" ריח, כי מכניס דבר שלא היה קיים). ואפילו אם הבגד היה מבושם קודם החג, מכל מקום עצם זה שאדם מבשם אותו עוד ועוד, הוא מחזק את הריח והדבר אסור. (משנ"ב ס"ק כ"ו).

כמוכן שקודם החג אין שום איסור להתיז בושם על בגד שעתיד ללבשו בחג. ולכן אדם שרוצה ללבוש בגד מבושם, יכול להתיז בושם על הבגד קודם החג, ולהניחו בשקית סגורה וכאשר לובש אותו הבגד נשאר מבושם ומותר. אבל להתיז את הבושם על הבגד בשבת או ביום טוב – אסור.

כל האמור הוא רק בבגדים, אבל מותר להתיז בושם על הגוף. הטעם לדבר, משום שאין בזה מוליד, כי "זיעה מעברא ליה". כלומר כיון שגופו של האדם תמיד מפריש זיעה, הזיעה מעבירה ומסלקת את הבושם, ולכן מותר להתיז בושם על הגוף ואין בזה חשש של מוליד בשבת או ביום טוב (משנ"ב סי' קכ"ה ס"ק כ"ג).

ראוי לציין שמבואר בגמרא במסכת ברכות (דף מ"ג ע"ב) שגנאי לתלמיד חכם לצאת מבושם לשוק. וראוי לכל אדם ואדם שלא יתבשם לפחות לא באופן בולט.

אצל נשים זה שונה והן רגילות להתבשם. וכידוע מה שאמרו רבותינו במדרש רבה (בראשית פרשה יז) "שאלו את רבי יהושע: מפני מה דרכה של אשה להתבשם ואין דרכו של האיש להתבשם? אמר להם: אדם נברא מאדמה, והאדמה אינה מסרחת לעולם, וחווה נבראת מעצם. משל, אם תניח בשר שלשה ימים ללא מלח, מיד הוא מסריח.

כלומר, האדם נברא מהחול, והחול לעולם לא מתקלקל או מרקיב, ולכן אינו צריך להתבשם. אבל האשה, כיון שנבראה מבשר האדם, הבשר דרכו להרקיב ולכן היא זקוקה להתבשם.